

1. Literární tvorba

2. Fotografie

3. Videoklip
4. Hudba

5. Divadlo

6. Připomínková akce
6. Filmový či kulturní večer

PAMĚŤ ŠOA, POTŘEBUJEME JI?

Výročí deportace českých Židů, Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, Jom ha-šo'a, výročí likvidace zářijového transportu do terežinského rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau, ale i další dny a výročí mohou být podnětem k zamyšlení nad kulturou připomínání, nad tím, jak jsou historické události chápány v současnosti a jaký význam je jim přičítán. Proč je pro nás připomínání holocaustu a jeho obětí stále aktuální? Jakým způsobem ovlivňuje naše chápání současnosti – a naopak, nakolik současné problémy a diskuse mění náš pohled na dějiny?

I když nebylo žádným tajemstvím, že Židé byli během druhé světové války hromadně vražděni, nebyl holocaust v poválečné době a za komunistického režimu na veřejnosti příliš připomínán a diskutován. Ve středu zájmu stálo pronásledování Čechů a komunistů a jejich odboj.

Zatímco ve veřejném prostoru vznikaly po válce pomníky odbojářům, místo pro připomínku židovských obětí holocaustu si musela vytvořit sama židovská komunita. Židovské muzeum v 50. letech shromáždilo jména obětí, jež byla zapsána na stěny Pinkasovy synagogy. Samotný koncept unikátního památníku navrhli (nežidovští) umělci Jiří John a Václav Boštík, kteří také všech 77 297 jmen na zdi synagogy sami napsali.

Od roku 1968 bylo však toto hlavní místo paměti kvůli nedobrému technickému stavu budovy uzavřeno. Komunistický stát již jeho otevření neumožnil. V době normalizace byly nápisy na zdech synagogy zničeny. Znovu obnoveny byly až odstátněním Židovským muzeem v polovině 90. let 20. století.

Teprve po pádu komunistického režimu se otevřel prostor pro veřejnou diskusi o holocaustu. Postupně přibývaly informace v učebnicích a narůstal zájem médií. I přes velký zájem však toto téma dodnes není uspokojivě začleněno do příběhu českých dějin 20. století.

LEOS INEKUVA MARKETA 22.VIII.1911
TAMIL 12.XII.1869 26.X.1942 ANNA 5.VI.1871
1945 JANA 8.VI.1885 4.VIII.1942 KAMILA
ANUS 26.XI.1921 12.VI.1942 JINDŘICH 10.II.1881
EDER MAX 22.XI.1877 OLGA 1.VIII.1882
18.XII.1943 PETR 6.VI.1942 19.XII.1942 LEPS
KOTY MARIE 19.XII.1916 20.VIII.1942 LEVI
KSEFA 22.XI.1871 15.X.1942 MARIE 30.XI.
ANNA 8.VI.1881 ZDENKA 30.XI.1906 6.
18.XII.1943 EDITA 25.II.1923 IDA 2.II.1897 8.
DID 21.VIII.1881 KAROLÍNA 23.VI.1895 13.VI.19
A 29.VIII.1901 REGINA 26.VIII.1929 18.XII.19
JOVA LUDMILA ? 1885 ? *LIBICKA
ATZ 11.9.56 28.X.1944 JINDŘICH 25.V.1872
126.V.1878 IDA 19.VIII.1893 24.X.1942 ARNO
15.XI.1891 EVA 4.II.1928 18.V.1944 GERTRU
LAURA 6.III.1879 26.X.1942 MAIVINA 22.VI.
11.945 HUGO 29.VIII.1881 5.IV.1944 ELISAB
ŽENA 30.I.1868 18.II.1944 LIEBEROV
LUTH 12.II.1922 ? *BERTA 5.VIII.1883 18.XI.
1938 30.VI.1942 *KAREL 1.VI.1919 28.X.1944 O
MIŠEK 12.IV.1923 30.IV.1942 LICHTENS
11.1886 12.X.1942 *JULIE 24.X.1895 DAVI
*JOSEF 23.XII.1915 18.XII.1943 *KAREL 4.J
1869 24.I.1943 *EVA 12.V.1918 VERA 25.XI.
ALFRED 22.XII.1883 28.IV.1942 *ARNOŠT
*ELA 28.VI.1881 1.VI.1942 *DAVID 1.VI.1918

Jména obětí na zdi Pinkasovy synagogy

Připomínka prvních transportů

Tábor

Synagoga v Táboře

481	Lustig Ignaz	Dr 1357 Privater	22. 6. 1871	Bergstädtel 36	75157	1
482	Lustig Josef	Er 39 Arbeiter	26. 2. 1900	Bergstädtel 36	75158	1
483	Meisl Josef	Er 303 Arbeiter	29.12. 1890	Tabor, Klokoterg.99	75167	1
484	Meisl Hermine	Er 302 Haushalt	11.11. 1893	Tabor, Klokoterg.99	75166	1
485	Meisl Marta	Er 11 Schneiderin	30. 4. 1919	Tabor, Klokoterg.99	75169	1
486	Meisl Georg	Er 1894 Landw. Arbeiter	16.10. 1923	Tabor, Klokotergasse 99	75164	1
487	Penížek Hugo	Er 929 Hilfs-arbeiter	13. 9. 1880	Tabor, Mariengasse 55	75193	1
488	Penížek Marie	Er 930 Haushalt	11. 2. 1880	Tabor, Mariengasse 55	75194	1
490	Pick Leopold	Er 620 ohne	1. 7. 1885	Tabor, Klokotergasse 103	75202	1
491	Pick Hermine	Er 621 ohne	2. 8. 1883	Tabor, Klokotergasse 103	75200	1
492	Pick verh. Jessler Vera	Er 619 Haushalt	24. 9. 1921	Tabor, Klokotergasse 103	75206	1
493	Pick Helene	Er 622 Arbeiterin	17. 4. 1923	Tabor, Klokotergasse 103	75198	1
494	Pick Josef	Dr 7566 Privater	4. 1. 1868	Tabor, Sobieslauergasse 1604	75201	1
495	Podvinec Emma	Er 7167 Haushalt	5.10. 1897	Tabor, Pragergasse 230	75207	1
496	Podvinec Georg	Er 7895 Arbeiter	21. 2. 1897	Tabor, Pragergasse 230	75208	1
497	Podvinec Peter	Er 7284 Schüler	1. 8. 1928	Tabor, Pragergasse 230	75209	1
498	Polaček Josef	Er 7.12.43 Privater	27. 9. 1877	Tabor, Seilergasse 154	75210	1
499	Pollak Jaroslaua	Er 931 Hilfs-arbeiter	13. 5. 1890	Tabor, Mariengasse 109	75213	1
500	Popper Ella	Er 932 Lehrerin	18. 7. 1887	Tabor, Seilergasse 154	75214	1

VZPOMÍNKA MARTY NAVRÁTILOVÉ

Tábor bylo vždy ryze české město. My jsme byli zvyklí žít a přátelit se se všemi bez rozdílu náboženství. Tím se i projevovalo, že z velké většiny mladší generace se vdávala a ženila s křesťany. Bydleli jsme na hlavní třídě proti divadlu. Ve stejném domě jsme měli obchod a výrobu metráže a dámské konfekce. Prožívala jsem krásné dětství a mládí. Město mělo tenkrát asi patnáct až dvacet tisíc obyvatel, lidi se vzájemně znali, ale ne tak dobře, že by si koukali do talířů. Moje maminka byla velmi oblíbená nejen v naší velké rodině, ale o radu a pomoc za ní chodili i ostatní. Nedokázala nikdy nikoho zarmoutit.

Potom se už nemluvalo o ničem jiném, než o transportech. Z některých okresních měst už dávno odešly, ale Tábor ještě nebyl na řadě. Na nás přišla řada 13. listopadu 1942. Všechno jsme museli nechat doma, nastoupit do školy s veškerými ranci a 16. listopadu za tři dny, jsme ve čtyři hodiny ráno pochodovali městem na nádraží – jmenovali jsme se transport Cb. Byl to první tábořský transport, jmenoval se Tábor-město, a potom byl další transport Tábor-venkov. Školáci ze školy, kde jsme byli ubytováni, měli prakticky dva týdny volno, byli určitě šťastní, že nemuseli do školy a neuvědomovali si, za jakou cenu mají volno. My jsme s bratrem vymysleli, abychom pomohli rodičům, aby nemuseli tahat ty těžké rance, tak jsme uřízli hůl od koštěte a na tu jsme navlékli rance, a tak jsme pochodovali a brečeli celou cestu až k nádraží. Z Tábora jsme ještě odjžděli osobním vlakem, který nás odvezl do Bohušovic, a odtud jsme šli zase pěšky a táhli ten náš Hab und Gut.^{1 2}

Transportní listina

Marta se narodila v Táboře. Její rodiče vlastnili obchod s textilem. V roce 1935 odešla studovat textilní školu v Praze. Krátce po dokončení studií se vrátila do Tábora, kde pracovala v rodinném podniku. Po okupaci rodiče přišli o obchod a celá rodina byla vystěhována z bytu.

Marta byla s rodiči a mladším bratrem v listopadu 1942 zařazena do tábořského transportu Cb. Z Terezína byl do Osvětimi nejdříve v září 1944 deportován bratr. Rodiče byli zařazeni do posledního transportu z ghetta (28. října 1944) a Marta se k nim dobrovolně přihlásila. Ihned na rampě v Osvětimi-Birkenau však byli rozděleni, rodiče neprošli „selekcí“ a byli zavražděni v plynových komorách. Marta byla později deportována do Bergen Belsenu, odkud byla v lednu 1945 odeslána do tábora Raguhn v Sasku. V dubnu 1945 byla spolu s dalšími vězeňkyněmi tzv. evakuačním transportem deportována do Terezína, kde onemocněla skvrnitým tyfem. V Terezíně se dočkala osvobození.

Marta Navrátilová před válkou

SHROMAŽDIŠTĚ

Na území Protektorátu Čechy a Morava se shromaždiště nacházela v 15 městech. Židé zde byli soustředěni několik dní před nástupem do transportu. Odevzdání klíčů od svých domovů symbolicky ukončilo jejich doposud relativně svobodný život. Po několika nocích strávených obvykle v prostorách škol byli odtransportováni ze svých měst. Jejich občanské průkazy nesly nové razítko: „ghettoisiert“. V Táboře bylo shromaždiště zřízeno v bývalé dívčí měšťanské škole, dnešní Základní škole Na Parkánech.

HISTORIE ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENÍ

Život tábořské židovské komunity byl v novodobých dějinách dvakrát poznamenán protizidovskými výtržnostmi. V prosinci 1897 čeští nacionalisté přepadali a drancovali německé i českožidovské podniky. Stalo se tak v reakci na neúspěšné Badeniho jazykové reformy. V roce 1918 probíhaly protizidovské bouře v Táboře, ale i v dalších českých městech. Jejich vznik byl zapříčiněný řadou faktorů, mezi nimi například vzedmutím nacionalismu, zásobovacími obtížemi a celkově ekonomickou krizí, ke které došlo po první světové válce.

V poslední třetině 19. století již nestačí rozrůstající se tábořské komunitě modlitebna, a tak se v roce 1884 přistoupilo ke stavbě velké synagogy podle plánů Josefa V. Staňka. Budova vystavěná v kombinaci maurského a novorománského stylu sloužila svému účelu do konce 30. let 20. století. Od roku 1941 se používala jako sklad konfiskovaného židovského majetku. Po roce 1945 byla svěřena do správy Židovské náboženské obci v Plzni. Obci však chyběly finance k potřebným opravám, objekt postupně chátral a v roce 1977 došlo k jeho demolici.³

Město Tábor bylo založeno husity v roce 1420. Nejstarší zmínka o přítomnosti Židů pochází z roku 1548. Přistěhování první židovské rodiny je však doloženo až roku 1594. V průběhu 17. století se měšťané opakovaně pokoušeli Židy z města neúspěšně vypovědět. V první polovině 17. století dokonce získali Židé možnost zakoupit pozemek ke zřízení hřbitova v Korandově ulici a tzv. Valibradovský dům na Tržním náměstí, v jehož prostorách byla vybudována modlitebna.

V druhé polovině 18. století se počet Židů ve městě zvyšuje (usazeno je zde 18 rodin). Dochází ke snahám tuto komunitu oddělit od ostatního obyvatelstva. K tomuto účelu byla vybrána ulice podél hradeb vedoucí od ulice Kryštofa Šlereta směrem na Dobytčí trh. Židé též museli opustit obchody v dnešní Pražské ulici. Od poloviny 19. století se v souvislosti s nově nabývanými právy situace Židů v Táboře mění. Osob židovského vyznání ve městě přibývá, v letech 1844, 1864–1897 fungovala v Táboře samostatná židovská škola.

1) Drobný osobní majetek.

2) Archiv Židovského muzea v Praze, Oddělení pro dějiny šoa, rozhovor č. 456.

3) Janovská, Marika: Tábořská synagoga, in: Podlešák, Jan (ed.): Naše dny se naplnily. Z historie Židů v jižních Čechách, České Budějovice 2002.

4) „Konečné řešení židovské otázky“ v českých zemích. Transporty, http://holocaust.cz/history/jew/czech/transport.

Transport do Terezína

TRANSPORTY

Registrací Židů, zabavením jejich majetku a jejich vyloučením ze společnosti byly dány základní předpoklady pro jejich věznění mezi skutečnými, nikoli jen pomyslnými zdmí. Transporty Židů do ghatt a koncentračních táborů se otevřela další fáze „konečného řešení židovské otázky“. Systematické deportace Židů z území protektorátu byly zahájeny v říjnu 1941 transporty do ghetta v Lodži. 17. září bylo na poradě u Hitlera rozhodnuto o vysídlení Židů z Říše a z protektorátu do nově podmaněných území na východě.⁴ Z Tábora byly vypraveny dva transporty s označením Bz, Cb. Dohromady jimi bylo deportováno 1271 osob z města a jeho okolí. Osvobození se dočkalo jen 73 z nich.